

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) **Prevzetba zemljiškoknjižnega dolga v plačilno obljubo pri pridobitvi nepremičnine ob sebi še ni asignacija. S tem, da hipotekarni upnik zahteva in dobi od novega lastnika obresti in delno plačilo dolga, še ni molče sprejel asignacije.**

Toženec Viljem A. je bil personalni in realni dolžnik denarnega zavoda B. Svoje zemljišče je prodal Ani C., ki je ob tej transakciji sprejela hipotekarni dolg 1000 K pri zavodu B. v svojo, tudi osebno plačilno obljubo. Ana C. pa je prodala zemljišče zakoncema Juliji in Rihardu F. Pri tej priliki je tožnik (odvetnik) D. jamčil zakoncema F. za svojo klijentinjo Ano C., da se vknjiži izbris hipotekarnega dolga 1000 kron. Ana C. je umrla brez premoženja. Tožnik D. je plačal terjatev s pripadki zavodu B., nakar se je hipoteka izbrisala. Zavod B. je cediral svojo terjatev tožniku D. Le-ta je tožil prvotnega personalnega dolžnika Viljema A. na plačilo 1167 K 54 v, t. j. ostanka glavnice in pa stroškov cesije in izbrisa. Glede zadnje-navedenih pripadkov je v dolžnem pismu ugotovljeno, da jih trpi dolžnik.

Obe spodnji inštanci sta tožbeni zahtevek odbili, c. kr. deželno sodišče v L. z naslednjimi razlogi:

Viljem A. ni dolžan plačati vterjani znesek. Denarni zavod B. je sprejel od personalnega dolžnika (tačas tudi hipotekarnega dolžnika) Viljema A. izvršeno asignacijo takisto in sicer molče (§ 863 o. d. z.) s tem, da po sklepu kupne pogodbe z dne 7. februarja 1910 obresti in delna odplačila ni več zahteval od Viljema A., ampak od asignatinje Ane C. in jih je od le-te tudi dobil. Viljem A. je ostal vsled tega kakor asignat po § 1406 o. d. z. le tedaj in v toliko denarnemu zavodu B. in samo temu kakor asignatorju zavezan, v kolikor so podani pogoji za regres po §§ 1397 in 1399 o. d. z., o kojih pa v tej pravdi ni razpravljati.

Vsled tožnikove revizije je vrhovni sodni dvor z odločbo z dne 17. septembra 1910 o. št. Rv VI 338/12-1, rzsodbo prizivnega sodišča spremenil in tožbenemu zahtevku ugodil.

Razlogi.

Tožnik izpodbija razsodbo prizivnega sodišča iz razlogov § 503 št. 3 in 4 c. pr. r. po pravici.

Viljem A. je ugovarjal tožbi, da je svojo nepremičnino, na kateri je vknjižena terjatev zavoda B., prodal s kupno pogodbo Ani C. in da je le-ta to terjatev sprejela v svojo plačilno obljubo.

Da se je pri tem izvršila popolna asignacija v zmislu §§ 1401 in 1402 o. d. z., se od nobene strani niti ni trdilo.

V prevzetbi zemljiškoknjižnega dolga v plačilno obljubo pri pridobitvi nepremičnine pa še nikakor ne tiči asignacija. Kupec jamči, ako ni nikakega posebnega dogovora, vendar le samo v zmislu § 433 o. d. z. in je upniku še vedno prosto, zahtevati plačilo od dolžnika, ki se je prvotno pogodil ž njim; personalni dolжник pa bi se smatral prostim plačilne zaveze le tedaj, ako bi ga bil upnik izrecno odvezal dolga.

O tem pa po sodnih ugotovitvah ne more biti govora ter mora ostati upniku pravica ohranjena, da zahteva plačilo od osebnega dolžnika.

Nazor prizivnega sodišča, da je bil Viljem A. vsled prevzetbe dolga od strani Ane C. oproščen od zaveze napram denarnemu zavodu B., ne sloni na dejanskem temelju, ampak se znači le kakor fikcija, da je zavod nakaz dolga Viljema A. in Ani C. takisto in sicer molče akceptiral, ker je po sklepu kupne pogodbe obresti in delna odplačila zahteval in tudi jemal od Ane C.

Iz takega vedenja pa se gotovo ne more sklepati na razbremenitev prvotnega dolžnika, ako se uvaža, da niti ni ugotovljeno, ali je bil zavod B. obveščen o pravnem poslu med Viljemom A. in Ano C., da se izrecna privolilna izjava niti ne zatrjuje, da trditev, češ, zavod je zahteval plačila od Ane C., v posledkih pravde nima opore in da je pač samo ob sebi umevno, da zavod sprejme denar, ki se plača na dolg, ne da bi se za to zanimal, kdo je denar prinesel.

Ako pa je denarni zavod B. še danes upravičen, zahtevati plačilo od Viljema A., prešla je ta pravica vsled cesije tudi na današnjega tožnika. Vsled tega je bilo obsoditi Viljema A. po tožbenem zahtevku.

Dr. M. D.

b) Za določitev prednosti zastavnih pravic pri izvršbah v zmislu § 295 i. r. je merodajen le čas, ne pa način vročbe plačilne prepovedi nakazujočemu oblastvu, ker po zakonu ni treba, da se prepoved naloži temu oblastvu, zadostuje marveč vročitev.

Potovanje po Sredozemskem morju, določeno za poletje 1911, je bilo odpovedano. Podjetnik za potovanje pa ni vrnil vnaprej plačanih potovalnih stroškov priglašnim udeležnikom, vsled česar je bila vložena kazenska ovadba. Ta je imela to posledico, da je podjetnik založil 11. avgusta 1911 znesek 6000 kron pri deželnem kot kazenskem sodišču na D. v svrhu delnega pokritja vplačanih potovalnih stroškov.

Podjetnikov zahtevek do te zaloge je bil nato zarubljen in izdana je bila prepoved s sklepom okrajnega sodišča v N. od 21. septembra 1911 v korist izvršljivih terjatev štirih udeležnikov B do E. Razun zahtevajočim upnikom in zaveznicu je bil sklep s plačilno prepovedjo vročen le še c. kr. erarju kot dolžnikovemu dolžniku v roke založnega urada pri deželnem kot kazenskem sodišču na D., ne pa tudi le temu kot nakazujočemu oblastvu. Navzlic temu, da ni imel ukaza od nakazujoče oblasti za zaznambo izvršbe v založni knjigi, je navedeni založni urad obvestil iz lastnega nagiba kratkim potom o prejetih plačilnih prepovedih preiskovalnega sodnika, ki je potem s sklepom z dne 30. septembra 1911, napisanim na izvirnikih sodnih sklepov, ukazal založnemu uradu zaznambo v založni knjigi in obvestil z dne 2. oktobra 1911 udeležence o izvršeni rubežni.

Po ustavljenem kazenskem postopanju zoper podjetnika se je prenesel založeni znesek iz založnega urada kazenskega sodišča kot sporna gotovina v zmislu § 1425 o. d. z. v založni urad civilnega sodišča, ki je zaznamovalo navedene izvršbe tudi v svoji založni knjigi dne 1. oktobra 1911. Dne 6. oktobra 1911 pa je podjetnikov upnik A segel z izvršbo na omenjeno zalogo za svojo izvršljivo terjatev v znesku 7873 K. Zadevno izvršilno dovolilo je bilo vročeno v tem slučaju pravilno tudi nakazujočemu oblastvu.

Izvršilno sodišče je v sklepu od 30. novembra 1911 priznalo prednost zastavnim pravicam zahtevajočih upnikov B do E pred ono upnika A ter je preodkazalo zavezančev zahtevek do zaloge 6000 K upnikom B do E v pokritje njih terjatev. Z utemeljitvijo, da je pri izvršbah v zmislu § 295 i. r. dolžnikov dolžnik v bistvu itak c. kr. erar, ne pa njegov organ: nakazujoče oblastvo, in da služi

ne glede na to predpis o sodni vročitvi plačilne prepovedi nakazujočemu oblastvu zgol v dosego kolikor moč sigurne vročbe. Pomen tega predpisa pa nikakor ne sega tako daleč, da bi vročba plačilne prepovedi na drug način kakor potom sodišča povzročila neveljavnost zastavne pravice. Zato je smatrati vročbo, izvršeno kratkim potom po kazenskem založnem uradu lastnemu nakazujočemu oblastvu, to je deželnemu kot kazenskemu sodišču, in od tega odrejeno zaznambo prepovedi v založni knjigi kot pravoveljavno vročbo prepovedi nakazujočemu oblastvu, če tudi ni sodišče, katero je dovolilo izvršbo, odredilo vročbe temu oblastvu.

Rekurzno sodišče je ugodilo rekurzu zahtevajočega upnika A iz teh razlogov:

Po § 294 i. r. se zgodi rubež s tem, da sodišče, katero dovoli izvršbo prepove dolžnikovemu dolžniku, plačati zavezancu, in se mora plačilna prepoved vročiti po vročevalnem organu. Ker pa nadomešča vročba nakazujoči oblasti pri terjatvah zoper c. kr. erar po § 295 i. r. vročbo dolžnikovemu dolžniku, se mora tudi ta prepoved vročiti le po izvrševalnem organu v dosego pravoveljavne zastavne pravice. To pa se ni zgodilo z izvršilnimi dovolili upnikov B do E, in se mora zanikati obstoj zadevnih zastavnih pravic.

Tudi iz besed začasno zadržati« v prvem odstavku § 295 i. r. sledi, da je vročba plačilne prepovedi založni blagajnici le provizorična odredba. Potreba neposredne vročbe nakazujočemu oblastvu izhaja tudi iz določbe § 299 i. r. in iz nagibov k § 300 i. r. ter ima sodnik le povročni plačilne prepovedi potom sodišča popolno sigurnost za ugotovitev prednosti zastavnih pravic.

Vrhovno sodišče je obnovilo prvosodni sklep z odločbo od 30. januarja 1912 opr. št. R I 64/12-1, ker je vročiti po § 295 i. r. plačilno prepoved kakor oblastvu, ki je poklicano, nakazati zadevno plačilo, tako tudi blagajnici, iz katere gre zavezancu plačilo, s čimur pa še ni rečeno, da se mora plačilna prepoved, ki se obrača le proti blagajnici, naložiti tudi nakazujočemu oblastvu

Okolnost torej, da prepoved ni bila izdana nakazujočemu oblastvu ne tvori nobene pomanjkljivosti. Pa tudi to, da plačilna prepoved ni bila vročena neposredno nakazujoči oblasti, nima pomena pri presoji vprašanja o veljavnosti zastavnih pravic upnikov B do E,

ker določba § 295 i. r. ne ukazuje posebnega načina za vročbo in ker je bila odpravljena ne glede na to v tem slučaju pomanjkljivost vročbe s tem, da je nakazujoče oblastvo pripoznalo vročbo plačilne prepovedi po založnem uradu kot pravilno, pustila zaznamovati v založni knjigi dne 30. septembra 1911 upnikom B do E dovoljene izvršbe ter obvestila o tem udeležence in sicer v času, ko upnik A še ni bil pridobil svoje zastavne pravice.

S tem, da je deželno sodišče kot kazensko sodišče (nakazujoče oblastvo) dalo založnemu uradu odlok, da pusti izdano prepoved veljati proti sebi, je odpadla tudi vsaka daljna potreba za stranko, zahtevati neposredno vročbo prepovedi deželnemu kot kazenskemu sodišču. Z dnem 30. septembra 1911 je bila torej izvedena izvršba ter se je moral določiti v zmislu § 300 odstavek 2 i. r. vrstni red pridobljene zastavne pravice po času, v katerem so došle plačilne prepovedi nakazujočemu oblastvu.

Janko Sernek.

c) § 1042. obč. drž. zak. Animus obligandi, ki je predpogoj zakonske določbe § 1042 obč. drž. zak., je dejanska okolnost, ki se opira na faktično dejansko stanje, ne pa na pravno pravilo. (Sodba vrhovnega sodišča z dne 13. januarja 1914, opr. št. R VI 605/13.)

Iz dejanskega stanu:

Dne 11. januarja leta 1873 rojena, torej 41 let stara, sedaj omožena M. D., nezakonska hči leta 1901 umrle delavke M. K., pravi, da je njen nezakonski oče bogati trgovec F. B. in da je ni svoj čas niti alimentiral, niti preskrbel. Tožba na ugotovitev nezakonskega očetstva in plačilo zneska po 1000 K na alimentih se opira na te-le okolnosti:

1. Tožiteljica M. D., rojena dne 11. januarja 1873, je nezakonska hči rajne M. K.

2. Nezakonski oče tožiteljice je toženec F. B.

3. Toženec F. B. ni izpolnjeval napram tožiteljici M. D. svojih očetovskih dolžnosti, ni je niti alimentiral, niti je ni preskrbel.

4. Tožiteljica M. D. je živela do smrti svoje matere M. K. (4 marca 1901) pri njej ter bila ves čas vsled bolednosti odvisna od njene podpore.

5. Tožiteljico je popolnoma vzdržavala njena nezakonska mati M. K. ves čas do njene smrti.

6. Mati tožiteljice le raditega ni povzročila svoj čas sodne ugotovitve alimentacijske dolžnosti toženčeve, ker je verjela njegovim obljubam, da bode dal njeni hčeri, tožiteljici M. D., ko ta stan izpremeni, primerno preskrbo ali doto.

7. Toženec F. B. je bil že za časa, ko bi bil moral alimentirati tožiteljico M. D., premožen mož.

8. Tožiteljica M. D. je edina dedinja po svoji nezakonski M. K.

9. Tožiteljica M. D. zahteva kot dedinja svoje matere plačilo zneska po 1000 K kot povrnitev še nezastaranih izdatkov, katere je imela njena mati ž njo od dne 12. marca 1883 do dne 4. marca 1901 namesto toženca.

Toženec je končno priznal, da se je telesno družil z materjo tožiteljice v kritičnem času; tudi je priznal, da je že za časa tožničinega rojstva živel v dobrih gmotnih razmerah.

Prvo sodišče je tožbenemu zahtevku v glavnem ugodilo in razsodilo:

A. 1. Toženca F. B. je smatrati za nezakonskega očeta tožnice M. D. in je vsled tega

2. dolžan, plačati tožnici znesek 836 K s 5% obrestmi od dneva dostavitve tožbe dalje ter pravnne stroške.

B. Višji tožbeni zahtevek se zavrača.

Razlogi.

O tem, da so iz naslova § 1042 obč. drž. zak. izvirajoče, četudi še neugotovljene terjatve dednim potom prenosne, ni dvoma, ker ne izvirajo izključno iz osebnega razmerja (§ 531 obč. drž. zak.) in je torej le vprašljivo, če in v kaki visokosti je pristojal tožničini materi tak povračilni zahtevek.

Prvi predpogoj za ta zahtevek je, da rajnka M. K. ni preživljala hčere ustrezaje kaki osebni, bodisi zakoniti, bodisi prevzeti dolžnosti, temveč mesto toženca in pričakujoča od njega povračilo.

Ta pogoj pa je podan. Po izpovedbi priče M. Kr. je dokazano, da jej je mati tožnice parkrat pravila, da je nagovarjala toženca, da naj kaj plača za izrejo tožnice. Priči J. K. je dalje že v prvih letih starosti tožnice omenila, da bi tožila toženca za preživnino, da se pa sramuje. M. K. se je torej dobro zavedala, da je toženec dolžan skrbeti za preživež in izrejo tožnice in je očitvidno tudi pričakovala povračilo za svoje izdatke, kajti po pričah J. K., I. K., T. Š. in M. Kr.

je dokazano, da je pričakovala, da izplača toženec hčeri, ko doraste, kaj za doto. Da izraza dote v tem slučaju ni dobesedno vzeti, da tu ni šlo za kako osebno pravico tožnice proti tožencu v zmislu § 1220 obč. drž. zak., temveč ravno za povračilo stroškov izreje, sledi iz okoliščine, da je M. K. še malo pred smrtjo, torej že za polnoletnosti tožnice, proti tožnici omenila, da bo od toženca izterjala po njegovi obljubi za hčer preskrbo ali doto, da je torej to smatrala za svojo pravico.

Vprašljiva je torej le še višina tega verzijskega zahtevka.

Proti tej razsodbi je vložil toženec priziv.

Prizivno sodišče je deloma prizivu ugodilo in tožbeni zahtevek na plačilo zneska po 1000 K s prip. popolnoma zavrnilo s sledečo utemeljitvijo:

Na podlagi spisov se ugotovi, da odgovarja dokazna ocena prvega sodnika izpovedbam prič, kakor so zapisane. Prizivni razlog pravnopomotne presoje pa je utemeljen.

Kadar preživlja mati svojega nezakonskega otroka očitno le namesto nezakonskega očeta, tedaj ima ona tudi v zmislu § 1042 obč. drž. zak. pravico do povračila svojih tozadevnih izdatkov.

Ko še ni bila tožnica zmožna, se sama preživljati, je bila v izreji pri svoji materi, oziroma materinem očetu in pozneje tudi materinem možu.

V prvosodni sodbi izraženi pravni nazor, da je predpogoj za zahteve, ki izvirajo iz § 1042 obč. drž. zak., da tožničina mati ni preživljala tožnice, ustreza kake osebni, bodisi zakoniti, bodisi prevzeti dolžnosti, temveč mesto toženca, pričakovati od njega povračilo, je docela pravilen.

Vprašanje je le, če so po prvem sodniku ugotovljena dejanstva zadostna in sposobna, da se, postavši jih kot dejansko podlago pravnemu reku § 1042 obč. drž. zak. iz črpa brez ostanka cela vsebina te zakonite določbe.

To vprašanje pa je zanikati.

Prvi sodnik je ugotovil v svojih razlogih, da je tožničina mati parkrat pravila M. Kr., da je nagovarjala toženca, naj kaj plača za izrejo tožnice, dalje da je J. K. že v prvih letih starosti tožnice omenila, da bi tožila toženca za preživnino, da se pa sramuje, končno, da je po pričah J. K., I. K., T. Š. in M. Kr. dokazano, da je pričakovala, da izplača toženec hčeri, ko doraste, kaj za doto.

Iz teh dejanstev izvaja prvi sodnik bistveni znak določbe § 1042 obč. drž. zak., da je tožničina mati dobro zavedala se, da je toženec dolžan, skrbeti za preživež in izrejo tožnice in da je tudi pričakovala povračilo za svoje izdatke.

Na podstavi teh dejstev je sicer sklep, da se je tožničina mati zavedala izrejevalne dožnosti toženca, res upravičen, ne da se pa iz njih izvajati, nadaljne konkluzije, da je ona trošila za preživljenje tožnice v namenu, zahtevati kdaj povračilo od toženca.

Ce ga je zgolj nagovarjala, da naj kaj plača, a je potem zalagala le ona, se more prav tako lahko domnevati, da je ona, ker nezakonski oče ni hotel ničesar plačati, le zadostila njej v § 167 obč. drž. zak. subsidiarno naloženi dolžnosti izreje.

S tem pa, da zbog sramežljivosti ni tožila, se je naravnost odpovedala resnemu izterjanju preživnine. In če je pričakovala, da izplača toženec, ko hči doraste, kaj za doto, je le nameravala, prijeti ga za preskrbnino, kadar bo potrebna, ne pa za povračilo izdatkov za izrejo.

Na ravno ta namen, ne pa na zahtevanje povračila stroškov za izrejo, kaže nadaljna okolnost, da je M. K. še malo pred smrtjo, že za polnoletnosti tožnice, omenila, da bo po njegovi obljubi izterjala za hčer preskrbo ali doto.

Iz tega sledi, da norma § 1042 obč. drž. zak. ni uporabna za predležeči slučaj in da zatorej o verzijski zahtevi tožnice kot pravne naslednice svoje matere ne more biti govora.

Vrhovno sodišče je reviziji ugodilo in sodbo prvega sodišča vzpostavilo iz sledečih razlogov:

»Prizivno sodišče izjavlja, da ne izpreminja dokazne ocene prve stopinje, pride pa s tem svojim izrekom v nasprotje, ko izreka nasprotno od prve stopinje, katera ugotavlja animus obligandi, da se ni vršilo izrejevanje tožiteljice po materi v pričakovanju na povračilo od strani toženca.

Ce je prizivno sodišče mnenja, da spada ugotovitev, v katerem namenu se je vršilo izrejevanje, pod pravno presojo, je to mnenje pomotno, ker se namen ne da po pravnih pravilih določiti, pri pravni presoji pa prihaja v poštev le uporabljanje pravnih pravil.

Namen, v katerem se dajatev izvrši, je dejanska okolnost, naj se tudi opira na dogodke notranjega življenja. Ako se ta moment dušev-

nega življenja ugotovi na podlagi pojavov, ki najdejo v zunanjem svetu svoj izraz, je s tem podana ugotovitev dejanske okolnosti, katera bazira na faktičnem stanju in ne na pravnem pravilu.

Prva stopinja je ugotovila, da mati tožnice slednje ni izrejevala v namenu, da bi izpolnjevala s tem svojo dolžnost, ampak namesto toženca in v pričakovanju povračila od njegove strani. Revizijsko sodišče mora vzeti to ugotovitev za podlago svoji sodbi, ker tudi prizivno sodišče pravi, da ima ostati ugotovitev prve stopinje nedotaknjena in prizivni razlogi sami izpremenitve dejanske ugotovitve ne zahtevajo. Ako se pa z zakonom primerja ugotovitev, da je mati tožiteljice prestirala preživnino v namenu, da dobi od toženca povračilo in je toženec nezakonske oče tožiteljice ter bil v času njenega izrejevanja premožen, je treba pritrditi naziranju prve stopinje, da so predpogoji za uporabo § 1042. obč. drž. zak. podani in ima iz tega naslova izvirajoči zahtevek tožiteljice, katera je vsled svoje kвалitete kot dedinja vstopila v pravice matere, popolno upravičenost. Okolnost, da prizivno sodišče izključuje animus obligandi na strani matere tožiteljice, ker se mu njene izjave in podatki ne dozdevajo zadostni za sklep na animus obligandi, ne tvori nobene ovire, da bi se ne moglo preiti nazaj k ugotovitvi prve stopinje ter iz iste izvajati pravne konsekvence; saj je prizivno sodišče izreklo, da pušča dokazno oceno prve stopinje intaktno in je le glede dalekosežnosti izjav matere različnega mnenja; tega pa ni smelo več presojati, kakor hitro je pristopilo k dokazni oceni prve stopinje, oziroma izreklo, da ne mara ničesar izpreminjati na njeni dokazni oceni. Revizijski razlog § 503 št. 4. civ. pr. r. in temu odgovarjajoči predlog na vpostavitev sodbe prve stopinje je torej upravičen.«

Dr. J. Pučnik.

d) Dali je još u kreposti ministarska naredba od 6. decembra 1853 br. 261 l. d. z., koja odredjuje u čl. VI., »da će trgovačko sudište u Trstu, kao sud pomorske sudbenosti vršiti jurisdikciju nad čitavim Primorjem«?

Nedavno je vrhovno sudište izreklo vrlo važnu riješidbu o mjesnoj nadležnosti trgovačkog i pomorskog sudišta u Trstu u spo-

rovima privatnoga pomorskoga prava (§ 51 točka 5 P. S. V.), koja je u potpunoj opreci sa svom dosadašnjom praksom.

Koli prizivno sudište u Trstu, toli vrhovno sudište u Beču smatrali su dosada, da je još danas na snazi spomenuta min. nar. od 6. prosinca 1853 br. 261 l. d. z., te da se sudbenost pomorskog suda u Trstu proteže na čitavo Primorje, pa su to svoje mnijenje u suštini ovako opravdavali.

Min. nar. od 6. prosinca 1853 br. 261 l. z. d., ne može se smatrati dokinutom i to s rasloga, što koli pravilnik sudske vlasti, toli zakon o sudskom ustrojstvu, kao što i odnosne naredbe, govore o nadležnosti sudova, a da ne diraju u pitanje teritorija, koji je bio dodijeljen pojednom sudu za vršenje sudbenosti.

Ni jedan od zakona, što ih označujemo skupnim imenom: »nova procedura«, ne određuje ništa glede teritorija sudova, niti govori o njihovim prostornim granicama, pa zato ni je nemoguće ni pomisliti, da su ti zakoni dokinuli one zakone, kojima je predmetom baš ono, što novi zakoni ne uređuju.

Dakle čl. VI. citirane min. naredbe određuje jasno: »da će trgovačko sudište u Trstu kao pomorski sud vršiti svoju sudbenost nad čitavim Primorjem.«

I zato ustanove čl. I. uvodnoga zakona P. S. V. zatim §§ 7, 49, točka 6, 7, 51, točka 5, 90 i 98 P. S. V., ko što ni naredba od 15. lipnja 1897 br. 9615, niti se protive, niti mijenjaju bilo u čemu ustanova min. nar. od 1853, u koliko ona ustanovljuje teritorijalne granice sudbenosti trgovačkog sudišta u Trstu. Zadnji odlomak § 51 P. S. V., koji prividno govori za protivno mnijenje, morao je doći radi dalmatinskih sudišta jer su trgovački senati sudbenih dvorova u Zadru, Spljetu, Šibeniku, Dubrovniku i Kotoru zbilja kompetentni, da sude u pitanjima pomorskoga prava baš na temelju zadnjeg odlomka § 51 P. S. V.

Premda je takva praksa bila neprestano u kreposti, ipak nije uvjeravala, nasprotiv su mnogi i vrsni pravnici bili tako duboko uvjereni o njenoj neispravnosti, te su se češće bunili protiv ustaljenog nazora i od zgode do zgode uticali vrhovnom sudištvu, ali uvijek bez uspjeha.

Konačno se ipak priznala opravdanost protivnog nazora u opreci sa svom dugogodišnjom dosadašnjom praksom.

Obzirom na veliku važnost rješidbe, donijet ćemo niže motive vrhovnog sudišta, no prije toga još navadjamo razloge prizivnog sudišta u Trstu 15. siječnja 1914 br. R 5/14-1.

I. Razlozi prizivnog sudišta.

Nema sumnje, da spor, o kome se radi, spada medju one sporove, što no se odnose na morske brodove i plovidbu po moru, pa da se prema tome radi o jednom od onih sporova, čija je materijalna podsudnost uređjena po § 51 čl. 5 P. S. V.

Prema odredbama prve st. § 51 P. S. V., spadaju pod nadležnost samostalnih trgovačkih sudišta ili trgovačko-pomorskog sudišta sporovi nabrojeni poimence u točkama 1 do 5 citiranog paragrafa, koji ne pravi nikakve razlike izmedju sudbenosti samostalnih trgovačkih sudišta i sudbenosti trgovačko-pomorskog suda, te ne ustanovljuje nikakve specijalne iznimke za sporove nabrojene u točki 5.

U onim mjestima, gdje nema ni samostalnog trgovačkog sudišta, ni trgovačkog-pomorskog suda, nego samo okružno ili zemaljsko sudište, jurisdikcija u svim sporovima, nabrojenim u citiranom paragrafu, ne izušešvi ni one sadržane u 5. točki, dodijeljena je trgovačkim senatima okružnog ili zemaljskog suda.

Kraj nabrojenih ustanova ne može se tvrditi, da nadležnost obzirom na tužbu, o kojoj se radi, nije normirana u sadašnjem pravilniku sudske vlasti, već nasuprot stoji činjenica, da niti pravilnik sudske vlasti, a ni uvodni zakon ovomu ne sadržavaju nikakve iznimke od ustanova § 51 t. 5 P. S. V., niti druge koje ustanove, iz koje bi se moglo zaključivati, da čl. VI., alineja 2, min. nar. od 6. prosinca 1853 br. 261 l. d. z., kojom je bila protegnuta jurisdikcija trgovačko-pomorskog sudi na cijelo austrijsko Primorje, ostaje u kreposti.

Stoga u smislu ustanova čl. 1. al. 2, uvodnog zakona P. S. V. te § 48. zak. o sudskom ustrojstvu, čl. VI.,- al. 2, cit. naredbe nije više na snazi, pa pošto je na temelju sadašnjeg P. S. V. potpunoma osnovana nadležnost trgovačkog senata okrožnog sudišta, kod koga je tužba podnešena, i u materijalnom i u teritorijalnom pogledu, prigovor protiv nenadležnosti nema nikakva pravnog temelja.

Mora se opaziti još to, da u prilog gore navedenih razloga govori i autentično tumačenje, sadržano u min. nar. od 1. junija 1897

I. d. z. br. 129 te nar. od 15. lipnja 1897 br. 9615, o imenovanju sudskih prisjednika iz trgovačkog staleža te između osoba vještih brodarstvu za samostalne trgovačke sudove te za trgovačke senate okružnih i zemaljskih sudišta, što se vrše sudbenost u I. i II. molbi u trgovačkim i pomorskim poslovima.

Opaža se i to, da dok se min. naredba od 1. lipnja 1897 l. d. z. br. 128 o imenovanju sudskih prisjednika iz kruga osoba vještih rudarskim poslovima, poziva na posebnu preglednicu, gdje su navedena sva ona sudišta, koja vrše sudbenost u rudnim poslovima, takva naznaka manjka u min. nar. od 1. lipnja 1897 l. d. z. br. 129.

II. Razlozi riješidbe vrhov. sudišta od 29. travnja 1914, br. R VIII 76/14.

Sa pravnog gledišta nije nipošto pogrešno, što je prizivni sud zaključio na temelju čl. I. uvod. zak. P. S. V. u savezu s § 48 zakona o sudskom ustrojstvu, da se imade smatrati dokinutim čl. VI. al. 2 min. nar. od 6. prosinca 1853 l. d. z. br. 261, kojim je protegnuta sudbenost trgovačko pomorskog suda u Trstu u pomorskim poslovima na cijelo Primorje. V prilog mnijenja, da su u mjestima, gdje za dotične sporove ne postoje posebni sudovi, zvani za riješavanje sporova nabrojenih u al. 1—5 P. S. V. trgovački senati o kružnih i zemaljskih sudova, govori ne samo jasna ustanova ovog pasusa zakona, već potvrđuje to i činjenica, što se kod okružnih i zemaljskih sudišta, kad funkiraju kao trgovački senati, uslijed min. naredba od 1. lipnja 1897 l. d. z. 129 te 15. lipnja 1897 br. 22 l. m. n. imenju suci iz naroda, koji su vješti takodjer pomorskim poslovima, a to bi bilo sasna suvišno sa gladišta, s koga polazi utjecatelj.

Prema tome se na temelju § 48 zakona u sudskom ustrojstvu, na koji se utočnik poziva, ne može opravdano zaključivati, da je previšnje rješenje od 14. septembra 1852 publicirano min. nar. od 19. siječnja 1853 l. d. z. br. 10, a prema tome takodjer naredba od 6. prosinca 1853 l. d. z. br. 261, izdana kao dodatak i dopunjak ove prve, ostala u kreposti, tim više što spomenute naredbe u stvari nijesu drugo nego emanacija P. S. V. od 20. studenoga 1852 l. d. z. br. 251, koji nije više na snazi te koji je u § 61 govorio o »sudbenim dvorovima za vršenje pomorskog prava«.

Argumentacije revizijskog utjecatelja, kojim pobija rješenje prizivnog sudišta, te veli, da kad bi se i uzelo, da je okružno sudište

u Rovinju nadležno sa stvarnoga gledišta, ipak ne bi bila utemeljena njegova mjesna nadležnost, mora se predbaciti, da pošto nije ničime osporena pripadnost Malog Lošinja k okružnomu sudu u Rovinju, trebalo je na ovom mjestu ustanoviti jedino njegovu stvarnu nadležnost to jest, da li je ono sa stvarnog gledišta nadležan, da riješava sporove, nabrojene u § 51 točka 5 P. S. V.

Pozivanje na ekonomsku važnost Trsta, kao trgovačke luke, da se opravda što je još tobože na snazi min. nar. od 6. prosinca 1853 br. 261 l. d. z., gubi svaku važnost, ako se uči činjenica, — košto smo već prije naglasili, — da su takodjer kod rovinjskog sudišta imenovani suci lajci iz kruga, osoba, koje su vješte i pomorskim stvarima.

Obzirom na ove razloge te pozivom na motive, kojima je prizivno sudište opravdalo pobijani zaključak, a koji su motivi i sa stvarnog i sa pravnog gledišta ispravni, morao se odbiti revizijski utok.

M. Muha.

B. Kazensko pravo.

a) **Kdaj vzame storilec tuje stvari zaradi svojega dobička (§§ 171, 460 k. z.)?**

Po orožniški ovadbi sta šivilja D. in dekla S. imeli terjatvi zoper deklo T., prva za napravo dveh bluz in dveh kril 14 K 80 v, druga odškodnino za čevlje. ponošene od T. Ker T. ni plačala, sta upnici o priliki, ko sta prišli terjat T., pa je nista dobili doma, iz odprte omare T. vzeli nekaj stvari: šivilja D. eno bluzo in eno krilo, narejeno od nje, in poleg tega, ker druge bluze in drugega krila ni bilo, še eno spodnje krilo v vrednosti 6 K, en klobuk, vreden 5 K, in eno bluzo, vredno 6 K; dekla S. pa je vzela en pas v vrednosti 1 K. Ko je T. te stvari nazaj zahtevala, je bila šivilja D. pripravljena vrniti stvari, ako ji T. plača dolg, in je tudi res vrnila klobuk, ko ji je T. plačala na račun 5 K. Pozneje se pa T. ni brigala za plačilo, vsled česar je D. prodala stvari.

D. in S. sta bili toženi radi prestopka tatvine. Pri glavni razpravi sta priznali dejanski stan, zagovarjali sta se pa s tem, da sta si hoteli le zavarovati svoji terjatvi. Dekla T. se ni zaslislala, ker se ji poziv ni mogel vročiti. Okrajno sodišče je obtoženki obsodilo radi

prestopka tatvine s kratko utemeljitvijo, da sta si radi svojega dobička, namreč da bi si zavarovali terjatvi, ki nista sodno ugotovljeni, v odsotnosti T. brez njenega privoljenja prisvojili premične stvari, vredne manj kot 20 K, ter jih vzlic pozivu nista hoteli vrniti.

C. kr. vrhovno in kasacijsko sodišče je vsled ničnostne pritožbe v obrambo zakona, vložene od c. kr. generalne prokurateure, s sodbo z dne 29. decembra 1913, št. Kr I 566/13-4, izreklo, da sodba okrajnega sodišča krši zakon, je sodbo razveljavilo in stvar vrnilo okrajnemu sodišču v ponovno razpravo in razsojo.

Razlogi.

Po ugotovitvah okrajnega sodišča ni izključeno, da gre le za nekaznjivo samolastno pomoč ali da sta obdolženki ravnali v opravičljivi zmoti. Sodišče razumeva pravnopomotno pojem ravnanja radi dobička. Storilec vzame stvar radi svojega dobička, kadar si jo hoče neodplatno pridobiti ali jo drugemu dati, kadar postopa v dobičkar-skem namenu. Tega pa ni, kadar kdo z odvzetjem stvari hoče priti do zastave ali do plačila za terjatev, ki mu pristojta zoper lastnika stvari. Pri tem pa ne odločuje, kakor meni prvo sodišče, ali je terjatev sodno ugotovljena ali ne, marveč le, ali res obstoja, oziroma ali storilec verjame njen obstoj. Utemeljitev krivdoreka je zato pomanjkljiva. Če se dožene obstoj opravičenih terjatev na strani obtoženk ali da sta obtoženki ravnali v dobri veri na obstoj terjatev, bo dejanje smatrati za samolastno pomoč ali za dejanje, ki ga po § 2, črka e k. z., ni prištevati za tatvino.

Prvo sodišče pa dozdevne dolžnice T. sploh ni zaslišalo, ni dognalo, ali in kakšni terjatvi sta pristojali obtoženkama, oziroma ali sta bili upravičeni, verjeti na obstoj takih terjatev; tudi se ni dognalo, ali odgovarja vrednost vzetih stvari višini resničnih ali dozdevnih tejatev.

Ničnostni pritožbi v obrambo zakona je bilo zato v zmislu § 292. k. pr. r. ugoditi. ž.

b) Pozvani stopi pod vojaško sodstvo, ko se mu vroči pozivnica k »takojšnji« vojaški vaji.

C. kr. vrhovno in kasacijsko sodišče je vsled ničnostne pritožbe v obrambo zakona, vložene od c. kr. generalne prokurateure, s sodbo c. kr. okrajnega sodišča v T. z dne 18. junija

1913, s katero je bil obtoženec K. krivim spoznan prestopka tatvine po § 460. k. z., in obsojen na primerno zaporno kazen, razveljavilo v polnem obsegu kot nično in to kazensko stvar odkazalo pristojnemu brambovskemu sodišču.

R a z l o g i.

K. je bil dne 15. oktobra 1912 potrjen k c. kr. brambovskemu polku št. 18 in dne 15. novembra i. l. uvrščen v 2. nadomestno stotnijo. S pozivnico z dne 21. novembra 1912, št. 18, je bil pozvan k »takojšnji« vojaški vaji. Ker se mu radi odsotnosti pozivnica ni mogla vročiti, se je v zmislu dopolnila § 33. brambovskih predpisov, III. del (odlok z dne 15. marca 1900 depr. XIX. št. 328 pril. k naredbeniku za c. kr. brambo št. 15 z dne 24. marca 1910), pravilno nabila v domovinski občini. S 15. dnem po nabitju, torej z 31. decembrom 1912, je pozivno povelje smatrati vročenim in s tem dnevom je stopil K. pod brambovsko sodstvo. Tatvino je K. izvršil v noči od 11. na 12. maja 1913. Ker je torej tako ob izvršitvi tatvine, kakor ob obsodbi stal pod vojaškim sodstvom, je označena sodba nična.

Po § 33. k. pr. r. vloženi ničnostni pritožbi v obrambo zakona je bilo zato ugoditi.

—ž.

Književna poročila.

Die bedingte Verurteilung in Kroatien. Von Univ. Prof. Dr. J. Šilović.

Kratka razprava je izšla v XXI. zvezku „Mitteilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung“ ter tudi v posebnem odtisu. Navaja predvsem 7 kazenskih sodb zagrebškega sodišča iz 15. stoletja, ki pričajo, da je institucijo pogojne obsodbe poznalo in uveljavljalo že staro hrvatsko pravo. Nadalje pripoveduje pisatelj prof. dr. Šilović, da je že l. 1907. sestavil po naročilu zemaljske vlade prednačrt zakona o pogojni obsodbi in ga jej predložil s pripomnjami prof. dr. Fr. pl. Liszta. Prednačrt sta odobrila tako višje dež. sodišče, kakor tudi stol sedmorice v Zagrebu. Potem je priobčen prednačrt, ki obsega osem §-ov.

Kroatien. Gesetzgebung (1906—1909). Referent: Dr. J. Šilović, ord Professor der Rechte, Zagreb.

Pod tem zaglavjem je v „Jahrbuch der internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin“ (IX. zv. 2. in 3. odd.) priobčena glavna vsebina hrvatskih zakonov in sicer iz l. 1906: o konfesionalnih razmerah, o zdravstvu, o zasilnih potih, o ribarstvu, o finančni nagodbi med Ogrsko in Hrvatsko; iz l. 1907.: o zaščiti volilne svobode, o preselitvi in naselitvi v Hrvatski in Slavoniji, o postopanju s kazenskimi mandati pri upravnih oblastvih, o imenih občin in selišč, o pristojnosti krajevnih